

OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNING BADIY VA ESTETIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH

Baymurzayeva Oykaram Shodiyevna

Jizzax Davlat pedagogika instituti, "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi"

kafedrasi katta o'qituvchisi, Jizzax. O'zbekiston.

e-mail: baymurzayeva77@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy pedagogik ta'lim tizimida talabalarning badiiy va estetik madaniyatini rivojlantirish muammosi tahlil qilinib, uning dolzarbligi va zarurligi ushbu mavzuga pedagogik muammolar sifatida qarash imkonini belgilab beradi.

Kalit so'zlar: qobiliyat, hissiyot, tajriba, badiiy va estetik madaniyatni rivojlantirish usullari.

Аннотация. В данной статье анализируется проблема формирования здоровой и эстетической культуры учащихся в системе педагогического образования, а актуальность и необходимость в ней можно рассматривать как педагогическую проблему.

Ключевые слова. способность, эмоций, опыта, художественной и эстетической культуры.

Annotation. This article analyzes the problem of developing a healthy and aesthetic culture of students in the system of pedagogical education, and the urgency and need for it can be viewed as a pedagogical problem.

Keywords: ways to develop skills, emotions, experience, artistic and aesthetic culture

Oliy o'quv yurtlarining pedagogik ta'lim tizimida talabalarning badiiy va estetik madaniyatini rivojlantirish murakkab va serqirra jarayondir. Bu jarayon asta-sekinlik bilan orttirilgan hayotiy tajribalar, bilim va ko'nikmalar orqali shakllanib boradi.

Badiiy va estetik tayyorgarlikni rivojlantirish muammosi oliy pedagogika maktablarida talabalarni kasbiy va pedagogik tayyorlashning eng dolzarb muammolaridan biridir. Kadrlar tayyorlash milliy dasturida mutaxassislarni tayyorlash sifatini oshirishga bog'liq bo'lgan ko'plab muammolar yechimi ko'zda tutilgan. Ular orasida O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimidagi ta'lim reytingi talabalar o'rtasida estetik boy dunyoqarashni, yuksak ma'naviyatni, madaniyatni va ijodiy fikrlashni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Estetik qadriyatlar va badiiy manfaatlartizimida ma'lum bir guruh odamlar qabul qilingan va jamoada ishlaydigan tegishli ko'nikmalarni egallashni, tegishli munosabatlarni va muayyan tajribani shakllantirishni o'z ichiga oladi [1,4]. Estetik madaniyat hamma uchun ochiqdir. Shubhasiz, har bir kishi ma'lum darajada ma'lum darajada estetik

madaniyatning har xil turlari va darajalarini tushunishi mumkin, bu inson o'zi qo'yadigan vazifalardan biridir.[2,12]

Badiiy va estetik madaniyat qator omillarni o'z ichiga oladi, ulardan biri insonning qobiliyatiga, ikkinchisi uning qobiliyati va bilimiga bog'liq va uch yuztasi faqat keng madaniy kontekstda ajralib turadi. Ularning asosiylari quyidagilardan iborat:

1) hissiy, badiiy tuzilmalarga sezgirlik va badiiy va estetik qadriyatlarga sezgirlikka bo'lingan estetik sezuvchanlik: tajriba, ya'ni san'at asarlari bilan bevosita aloqa, reproduksiya orqali bilvosita aloqa va boshqalar, o'z havaskorlik san'ati;

2) san'atning ayrim turlarining tarixi, ma'lum san'at turlarining nazariyasi, estetika sohasidagi bilimlar va san'at bilan shug'ullanadigan boshqa fanlar;

3) san'at bilan bog'liq tajribani hayot davomida tarqatish qobiliyati; san'atning ichki tuzilishi va estetik shaxsiyatning tizimli rivojlanishi, umumiy shaxsiyat o'zgarishlarini boshqarish;

4) imitatsion bo'lmagan faoliyat, badiiy tajribadan foydalanish qobiliyatidan iborat estetik zukkolik. [3,8-9]

O'qituvchi kasbiga ijobiy munosabat, badiiy, shaxsiy va estetik qadriyatlarga yo'naltirish asosan shaxsning rivojlanishini belgilab beradi. Malaka oshirish jarayoni ta'limning har qanday bosqichida kasbiy rolni bajaradigan va o'zini o'zi takomillashtirish motivatsiyasini kuchaytiradigan o'quv sharoitlarini yaratish sharoitida yangilanadi. San'atning mazmunli idrok etilishi uchun o'qitilgan mutaxassis sifatida o'qituvchining shaxsini rivojlantirish yo'llari shaxsiy xususiyatlarning nazariy va uslubiy asoslarini tushunishning didaktik prinsiplarida ajralib turmaydi. Ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, didaktik fikr doirasidagi ilmiy-nazariy va ijtimoiy-madaniy masofadan ancha katta.[4,45-48.]

Badiiy-estetik rivojlanish yo'llari va shartlarini o'rganish, maktab o'qituvchisi faoliyati tarbiyachi va kasbiy tarbiyachi faoliyatini birlashtirganligiga bizni ishontiradi. Bunday tayyorgarlikni professional o'qituvchini tayyorlash va kelajakdagi o'qituvchining ma'naviy olamini shakllantirish nuqtai nazaridan ko'rib chiqish kerak, uning maqsadi professional o'qitiladigan fan o'qituvchisi va estetik ta'limning organik qotishmasidir. Talabalar san'ati, mehnat estetikasi, xulq-atvori, munosabat odob-axloq qoidalari, aqliy operatsiyalar madaniyati, so'z san'ati, intonatsiyalar, istak va intilishlar bilan qurollangan holda o'quvchilarni rivojlantirish yo'llari va vositalarini izlash – jiddiy hal etilishini talab qiladigan vazifalar. Pedagogik universitetning o'quv jarayonini takomillashtirish amaliy mashg'ulotning keng qamrovli shaklini badiiy va estetik madaniyatni o'quv, mustaqil va maktabdan tashqari mashg'ulotlar birligida birlashtirishda, kelajakda o'qituvchining amaliy ishini universitetda o'qishni boshidanoq, amaliy mashg'ulot

uchun tashkil etishda qo'llanilishida aks etadi. talabalarning san'at bilan faol aloqasi, badiiy adabiyot bilan ko'rish va eshitish madaniyatini rivojlantirish, shariyat, musiqa, san'at. Turli xil san'at turlari bo'yicha mashg'ulotlar birvaqtning o'zida majmuada o'tkaziladi. O'qitishning barcha bosqichlarida "sinxronizatsiya yo'llari" (mavzuning birligida san'atning o'ziga xos xususiyatlariga mos keladigan) turli xil san'at turlari o'quvchilariga ta'sir ko'rsatishda juda samarali:

- vaqti-vaqti bilan bir xil mavzudagi darslarni turli xil san'at turlari bilan birlashtirish;

- asar mazmuni bilan bog'liq vizualizatsiya va ekspressivlik vositalarini birvaqtning o'zida o'rganish, san'atning yozilmagan ishtiyoq doirasidan musiqaning ta'sirini ongli ravishda qiziqish darajasiga o'tkazishga erishish. [2,14]

Texnologiyada shaxsiy-faoliyat va differentsiatsiyalangan yondashuvlarni amalga oshirish, har birining ijtimoiy-madaniy omillari (tashqi) va psixofiziologik xususiyatlari bilan bog'liq bo'lgan o'quvchilarning individual farqlarini hisobga olish shartdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. Toshkent: SHARQ. 1997. [4b]
2. Bichkov V.V. Estetika. - M., 2003 [12,14b.]
3. Shigel'ska., C. Talabalarning estetik madaniyati fazosi. [8-9b.]
4. Suslova T.D. Maktab o'qituvchisining uzluksiz pedagogik ta'lim tizimida badiiy va estetik tayyorgarligi / Ilmiy-uslubiy jurnali. O'qituvchi ta'limi va fan. 2005. № 5.[45-48 б.]
5. Baymurzayeva, O. (2020). ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИДА АМАЛИЙ МАШГУЛОТЛАРНИ ТАБИАТ ХОДИСАЛАРИ БИЛАН БОГ'ЛИҚ ФАНЛАР БУЙИЧА ИНТЕГРАЦИЯЛАШ ТЕХНОЛОГИЯСИ: *Архив Научных Публикаций JSPI*.
6. Boymurzayeva, O. (2020). САНЪАТ МАКТАБЛАРИНИНГ ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИЖОДИЙ ҚОБИЛИЯТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНДИВИДУАЛ ЁНДАШУВ. *Журнал музыки и искусства*, 1(1).
7. Orishev, Jamshid (2021) "PROJECT FOR TRAINING PROFESSIONAL SKILLS FOR FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGICAL EDUCATION," *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal: Vol. 2021 : Iss. 2 , Article 16.*
8. Orishev, J. (2020). ГЛОБАЛЛАШУВ ДАВРИДА ПЕДАГОГЛИК МАСЪУЛИЯТИ. *Научно-просветительский журнал "Наставник"*, 1(1).
9. Xolmatov, P., & Оришев, Ж. (2020). ДАРСДАН ТАШҚАРИ МАШГУЛОТЛАРДА ЎҚУВЧИЛАР КАСБИЙ ТАРБИЯСИНИ

ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ. *Физико-технологического образования, 1(1)*

10. Xolmatov, P., & Оришев, Ж. (2020). УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА ЎҚУВЧИЛАРНИ КАСБ-ҲУНАРГА ЙЎНАЛТИРИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ. *Физико-технологического образования, 1(1)*

11. Ismailov T.J, Tagaev X, Kholmatov P.K, Yusupov K.Y, Alkarov K.Kh, Orishev Zh.B Karimov O.O. (2020). Cognitive-Psychological Diagram Of Processes Of Scientific And Technical Creativity Of Students. *International Journal of Advanced Science and Technology, 29(08), 3669-3677.*

12. Оришев, Ж. Б. (2019). ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИМКОНИАТЛАРИ. *Интернаука, (43-2), 70-72*

13. Orishev, J. (2020). ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ЛОЙИХАЛИ ТАЪЛИМДАН ФОЙДАЛАНИШ. *Архив Научных Публикаций JSPI.*

14. Orishev, J. (2020). Таълим самарадорлигини оширишда лойихали таълим услубларини қўллаш. *Архив Научных Публикаций JSPI.*

15. Убайдуллаев, С., Оришев, Ж. Б., & Ортиқова, О. Ш. (2019). УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМДА " ДАРСЛАРДА ЭКОЛОГИК ТАНАФФУС" ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯСИГА АСОСЛАНГАН ЭЛЕКТРОН ҚЎЛЛАНМАЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШ. *Интернаука, (20-3), 62-63.*

16. Тагаев, Х., Убайдуллаев, С., Алкаров, К. Х., & Оришев, Ж. Б. (2016). ПОВЫШЕНИЕ ПАТЕНТНЫХ ЗНАНИЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ. In *Современные тенденции развития аграрного комплекса* (pp. 1776-1780).

17. Алибоев, Т., Оришев, Ж., & Орипова, Ф. (2016). РАЗВИТИЕ ТЕХНИЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВА СТУДЕНТОВ НА УРОКАХ. In *Современные тенденции развития аграрного комплекса* (pp. 1681-1683).